

HADITH

Uluslararası Hadis Araştırmaları Dergisi
International Journal of Hadith Researches
المجلة الدولية لأبحاث الحديث

Temmuz / July / يوليو / 2021, 6: 153-168

“Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri” Adlı Kitabın Dördüncü Bölümünün Değerlendirilmesi

Hidayet Şefkatli Tuksal

Tanıtın / Reviewed by / معرف

Doç. Dr. Tahsin KAZAN* - Nisa Nur ŞEKER**

*Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, Elazığ/Türkiye

Dr. Lecturer, Fırat University, Elazığ/Turkey

tkazan12@hotmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7675-9000>

** Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, IV. Sınıf Öğrencisi

Makale Bilgisi | Article Information

Makalenin Türü / Article Type : Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Received Date: 28.06.2021

Kabul Tarihi / Accepted Date: 15.07.2021

Yayın Tarihi / Published Date: 31.07.2021

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Temmuz / July

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.5183057>

Atıf / Citation / إقتباس : Kazan, Tahsin; Nisa Nur Şeker. “Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri” Adlı Kitabın Dördüncü Bölümünün Değerlendirilmesi. *HADITH* 6 (Temmuz / July 2021): 153-168. doi.org/10.5281/zenodo.5183057.

İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

إنتحال: تم فحص البحث بواسطة برنامج لأجل السرقة العلمية فلم يتم إيجاد اي سرقة علمية.

web: <http://dergipark.gov.tr/hadith> | mailto: hadith.researches@gmail.com

KİTAP TANITIMI

“Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri” Adlı Kitabın Dördüncü Bölümünün Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Tahsin KAZAN - Nisa Nur ŞEKER

Giriş

İslam’a göre insanların cinsiyet, soy, etnik köken veya dünyevi statülerine bağlı bir üstünlüğü söz konusu değildir. İnsanı muhatap alan Kur’ân-ı Kerim, tüm insanları eşit görür. Vahye muhatap olma bakımından kadın bir insandır ve erkekle eşittir. Allah, Kur’ân’da üstünlüğün ancak takva ile olacağına dikkat çekmiştir.¹ Takvanın anlamı ise insanın kendisini günahlardan sakındırmasıdır.² Bu üstünlük yarışında kadın da aynı konumdadır.

Kadın, geleneksel veya modern tarzda birçok çalışmaya konu edilmektedir. Bu konuda İlahiyat alanında da çok sayıda makale ve tez çalışmalarının yapıldığı, kitapların neşredildiği görülmektedir. Bu çalışmalardan biri de Hidayet Şefkatli Tuksal’ın “Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri” (Ankara, 1999) adlı eseridir. Bu eser 1999 yılından beri kendi sahasında yayımlanan en geniş kapsamlı kitaplardan biri olarak kabul edilmektedir. Yazar, eserin temel amacını “Hadis literatüründe kadın aleyhtarı bir söylemin oluşmasına malzeme teşkil eden rivayetleri ait oldukları ve ilintilendirildikleri bağlamlar içinde inceleyerek, bu rivayetler üzerinde, binlerce yıldır bütün toplumların geleneksel yapılarına damgasını vurmuş olan ataerkil geleneğin etkilerini araştırmaktır” şeklinde ifade etmektedir. (s. 28) Bu bağlamda Hidayet Şefkatli Tuksal, tarihi bir bakış açısıyla kadın aleyhtarı söylemin İslam geleneğindeki izdüşümlerini öne sürüp, eserine önce ataerkil anlayışla mücadele etmiş olan kadın hareketinin kısa bir özetini vererek başlamaktadır.

Eser, “Önsöz”, “Giriş”, dört bölüm, “Sonuç”, “Ekler”, “Kaynakça” ve “Dizin”den oluşmaktadır. “Kur’ân Muhtevasında Kadının Konumu ve Ataerkil Geleneğin Tesirleri” adlı “Birinci Bölüm”de Kur’ân-İnsan ilişkisinden ve İlahi mesajın kadına hitabının toplumsal yansımalarından bahsedilmiştir. “İkinci Bölüm”de ise “Kadının Yaratılışı İle İlgili Rivayetlerde Ataerkil Geleneğin Tesirleri: ‘Eğrilik’ Söylemi” ele alınmış olup, Kur’ân ve Sünnet çerçevesinde kadının yaratılışı ve hadis rivayetlerinde

¹ el-Hucurât, 49/13.

² Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât /Kur’ân Kavramları Sözlüğü*. Çeviren Abdülbaki Güneş ve Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010, 778.

geçen kadının eğriliği değerlendirilmiştir. “Üçüncü Bölüm”de “Kadınların Akıl ve Din Bakımından Durumları İle İlgili Rivayetlerde Ataerkil Geleneğin Tesirleri: ‘Eksiklik’ Söylemi” konusu işlenmiştir. Bu bölümde kadınların, akıl ve din bakımından eksik olduklarını ifade eden birtakım rivayetler ele alınmıştır. Bölüm temelde üç eksen çevresinde açıklanmış olup, ilk eksende ‘küsuf namazı’ toplantısı ve hutbesi esnasında geçen ‘nankörlük’ kavramı üzerinde durulmuş ve bunun cehennemlik bir günah olarak tanımlanması şeklindeki yorumlara temas edilmiştir. İkinci eksende, cennetin azlığını kadınların oluşturduğu iddiası ile ilgili rivayetler değerlendirilmiştir. Akıl ve din eksikliği rivayetlerinin geçtiği Bayram namazı ve hutbesi ise, üçüncü eksende uzun uzadıya ele alınmıştır. “Dördüncü Bölüm”de ise, “Kadınlara Uğursuzluk Atfeden Rivayetlerde Ataerkil Geleneğin Tesirleri: ‘Uğursuzluk ve Değersizlik’ Söylemi” başlığı iki ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde uğursuz saymayı şirk sayan rivayetlere yer verdikten sonra Allah Rasûlü’nün uğursuzluğun yerine koysunlar diye onlara tercih edecekleri ikinci bir seçenek olmak üzere “*el-fe’l*”i, yani hayra yormayı tercih olarak sunduğunu gösteren hadisler zikredilmektedir. Bu bağlamda bilhassa kadının uğursuzluğuna değinen hadislere yer verilmektedir. İkinci bölümde ise kadının değersizliğine dair rivayetler kapsamında kadının namaz kılan kişinin namazını bozmasına dair rivayetler değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, eserin dördüncü bölümünde konu edilen kadının uğursuzluğu ve değersizliğine dair iki kısımdan, önce kadının ‘uğursuzluğuna’ dair yazarın değerlendirmeleri muhteva ve bilgi açısından tahlil edilecektir. İkinci bölümde ise, kadının ‘değersizliğine’ dair hadisleri, aynı şekilde etraflıca ele alacağız. Bu bağlamda yapacağımız araştırma, eserden iktibas edilen rivayetlerin tahliliyle gerçekleştirilecektir.

1. Kadının Uğursuzluğuna Dair Rivayetler

İslâm düşüncesinde kadının, insana uğursuzluk getiren varlıklar arasında sayıldığı, “*Uğursuzluk (Şu’m) üç şeyde; evde, kadında ve attadır*”³ rivayeti bağlamında tartışıla gelen bir durumdur. Hadis literatüründe birçok tarihinin bulunduğu bilinen bu rivayet ile Enes b. Malik’ten (ö. 93/711-12) rivayet edilen “*Ne sirayet (bulaşma), ne de uğursuzluk vardır. Benim fe’l hoşuma gider.*”⁴ hadisi arasında çelişkinin var olması bu tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Uğursuzluk, “gören ve işiten kişinin nefret duyup reddettiği şey” demektir.⁵ Evde, kadında ve atta uğursuzluk olması, genel anlamda uğursuzluğu kabul etmeyi gerektirir. Fakat İslâm’da uğursuzluk mefhumunun olmaması ümmetin üzerinde ittifakla icma ettiği konulardan biridir. Bu bağlamda Tuksal, “*لا طيرة (Uğursuzluk Yoktur)*” rivayetlerini değerlendirdikten sonra, evi, atı ve kadını uğursuz sayan rivayetleri muhteva ve bilgi açısından etraflıca ele almıştır.

³ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî, *el-Câmiu’s-sahih*. Riyâd: Dâru’s-Selâm, 2000, Cihâd, 47; 76. Tıb, 43; Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, *Selam*, 115-116.

⁴ Buhârî, “Tıb”, 44, 54; Müslim, *Selam* 113, (2224); EbûDâvûdSüleymân b. el-Eş’as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî, *Sünen*, thk. Şuayb el-Arnaût ve Muhammed Kamil Karabelli, 1430/2009, “Tıb”, 24, (3916)

⁵ İlyas Çelebi, *Uğursuzluk*, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA.), İstanbul:2012, c.42, s. 51.

1.1. “Uğursuzluk Yoktur” (lâ Tıyara) Rivayetlerinin Bağlamı ve Yorumları

Yazar bu bölümde, Buhari'nin (ö. 256/870 *Sahih*'inde geçen ve insan sağlığı üzerinde etkisi olduğuna inanılan birkaç durumla alakalı haber ihtiva eden bir hadisi ele almıştır. Söz konusu hadis, Ebû Hureyre'den rivayet edilen “(Hastalıkta) bulaşıcılık yoktur. Uğursuz sayma yoktur. Hâme yoktur. Safer yoktur.”⁶ hadisidir. Yazar, bu rivayetin ardından şunları söyler: “Bazı rivayetlerde -o dönemlerde çok görülen- cüzzam ve veba gibi bulaşıcı hastalıklara karşı tedbir alınmasının öngörülmesi, -Allah'ın takdirine bağlı olmak şartıyla- tabiat kanunları kapsamında addedilebilecek tarzda bir bulaşıcılık olgusunun kabulünü göstermekle beraber, alıntıladığımız Ebû Hureyre (ö. 58/678) rivayeti türü haberler, Allah'ın takdirinden bağımsız bir surette 'mutlak bulaşıcılık' anlayışının reddini öngörmektedir.” (s. 231.)

Tuksal'ın kitabında yukarıdaki zikrettiği rivayetle birlikte ele alması gereken şu rivayete yer vermemesi manidardır. Mezkûr rivayetin başka bir varyantında Allah Rasûlü şöyle buyurmaktadır: “*Ne sirayet, ne safer ne de hâme vardır!*” Bunu işiten bir bedevi atılıp: “Ey Allah'ın Rasûlü! Öyle de, kumda geyik gibi olan develer, uyuzlu bir deve aralarına girince hepsine uyuz bulaşması nasıl oluyor?” diye sordu. Hz. Peygamber şu cevabı verdi: “*Peki birinciye kim sirayet ettirdi?*”⁷ Hadisin metninde geçen “bulaşıcılık yoktur” ibaresiyle Allah Rasûlü, cahiliye döneminden kalma inancı yıkmak istemektedir. Çünkü Araplar, cahiliye döneminde hastalığın tabiatı icabı insana bulaştığına inanıyorlardı. Başka bir ifadeyle Allah Rasûlü, aklî delillerle bu inancı yıkmak ve tüm mahlûkâtın Cenab-ı Allah'ın kudretine bağlı olduğu inancını pekiştirmek istediğini görüyoruz.⁸

Kanaatimizce bu bölümde yazarın, bedevinin Allah Rasûlü'ne soru sorduğu rivayeti de ele almamış oluşu, Tuksal'ın ifadelerinin askıda kalmasına sebep olmuştur. Çünkü yazarın bahsetmiş olduğu “mutlak bulaşıcılık anlayışının reddi” bahsettiğimiz rivayette bedevinin sorusundan sonra verilen cevaptan çıkan sonuçtur.

Yazar, uğursuz saymanın şirk olduğu yorumunu getiren âlimlerin görüşlerine yer verdikten sonra Ebû Hureyre'den nakledilen şu hadisi ele almıştır: “Rasulullah'ın şöyle dediğini işittim: *‘Uğursuz sayma yoktur! En hayırlısı el-fe'l'dir.’* el-Fe'l nedir? diye sordular. Rasulullah: *‘Sizden birinizin duyduğu güzel bir sözdür.’* dedi.⁹ Yazar, rivayette geçen “el-fe'l” ibaresi için, toplumda yer etmiş bazı inançların reddi kolay olmadığından Allah Rasûlü'nün reddedilen anlayışın yerine alternatif bir olumluluk olan hayra yormayı önerdiğini açıklamaktadır. Bunun tutarlı bir yaklaşım olduğunu söylemek mümkündür.

1.2. “Uğursuzluk (eş-Şu'm) Evde, Kadında ve Attadır” Rivayeti Bağlamında Uğursuzluk Anlayışı

⁶ Buhârî, “Tıb”, 45, VII, 27.

⁷ Buhârî, “Tıb” 54; Müslim, “Selâm”, 101 (2220).

⁸ Salih Kesgin, “(Hastalıkta) Bulaşıcılık Yoktur’ Hadisinin İsnad ve Metin Açısından Tahlili”, Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014, c. 13, sayı:26, s. 115.

⁹ Buhârî, “Tıb”, 43, VII, 27; Müslim, “Selâm”, 34, 110 (2223).

Yazar, “Hastalıkta bulaşıcılık yoktur! Uğursuz sayma yoktur! Uğursuzluk (ancak) üç şeydedir: Kadında, evde ve attadır.”¹⁰ hadisini incelediği bu bölümde rivayetleri ikiye ayırıp ilk kategorideki rivayetlerin kesin bir ifade tarzı ile uğursuzluğun evde, kadında ve atta mevcut olduğunu belirten üç rivayete yer vermiştir. İkinci olarak ise, “Eğer uğursuzluk varsa...” tarzında, uğursuzluğun kesin bir olgu olmaktan ziyade, varsayıma dayalı bir olgu olarak söz edildiği dört rivayeti sıraladıktan sonra bazı şârih ve âlimlerin yorumlarına yer vermektedir. Yazar, tüm bu yorumları zikrettikten sonra şu ifadelere yer vermektedir: “Görüldüğü üzere, âlimlerin tamamı -uğursuzluğun kesin ifadeli ve koşullu olarak zikredildiği- iki grup rivayetin de sahih hadis olarak sübutunda müttefiktirler; ancak, yorumlarında ayrılmaktadırlar. Uğursuzluğun varlığını kabul eden kişiler, bunun bizzat nesnelere kaynaklanmadığını, ancak Allah'ın takdirinin -tabiat kuralları uyarınca- bu nesnelere üzerinde gerçekleşerek, bunları kötülük ve uğursuzluk için vesile kıldığını kabul ederken; uğursuzluğun bütünüyle reddedilmiş olduğunu kabul eden âlimler, bu rivayetlerin cahiliye ehlinin inançlarından haber veren sözler olduğunu ve bu inançların tamamen batıl kabul edildiğini iddia etmektedirler.” (s. 245-246)

Yukarıdaki ifadeler, uğursuzluğu kapsayan rivayetlerin iki yoruma ayrıldığını ortaya koymaktadır. Ancak -ileride temas edeceğimiz- yazarın atlamış olduğu bir nokta vardır. Bu rivayetlerin tamamında, ‘uğursuzluk’ ibaresinin yer aldığı ve bu nesnelere uğursuzluk ile ithamı mevcuttur. Bize göre bu durum üzerinde durulması gereken bir konudur.

Yazar, Aynî'nin (ö.855/1451) *Umdetu'l-kârî* adlı şerhinde zikrettiği görüşüne yer vererek, bölümle ilgili son olarak şunları söylemektedir: “Aynî bu görüşlerini, Ebû Dâvûd'un (ö 275/889) rivayetine dayanarak, uğursuz saymanın 'şirk' olduğu ifadesiyle tamamlar ve böylece pek çok yorumcunun aksine, çok net ve kesin bir tavrın sahibi olarak diğerlerinden ayrılır. Ancak kadının uğursuzluğu meselesi, bütün ilkeleri ve fikir ayrılıklarını ortadan kaldırarak, yorumcuların tümünü aynı görüşlerde buluşturacak kadar, birleştirici bir konu olarak ortaya çıkmaktadır.” (s. 246)

Bir sonraki bölümde yazar, bu iddiasını destekleyen rivayetleri ele almıştır. Fakat söz konusu rivayetlerin hiçbirinde önceden açıklık getirilen hadislerin dışında, lafzen 'kadının uğursuz kabul edildiği' başka bir rivayet yer almamaktadır. Aynı rivayetleri iki yorum üzerinden tekrar edip şârih ve âlimleri kadınların uğursuz varlıklar olduklarında ittifak etmiş gibi göstermek insaftan uzak bir değerlendirmedir. Şimdi söz konusu değerlendirmeyi etraflıca ele almak istiyoruz.

1.3. Kadının Uğursuzluğu

Tuksal, bu bölümde Usâme b.Zeyd'den (ö. 54/674) rivayet edilen şu hadisi ele almaktadır: “Benden sonra erkeklere, kadınlardan daha zararlı bir fitne bırakmadım.”¹¹ Yazar, İbn Hacer (ö. 852/1449) ve Aynî'ye ait iki görüşe yer verdikten sonra kendi görüşünü belirtmektedir. Şimdi yazarın kendi

¹⁰ Buhârî, “Tıb”, 53, VII, 26-27.

¹¹ Buhârî, “Nikâh”, 17.

görüşleriyle ilgili iki alıntı yapmak istiyoruz: “Görüldüğü gibi kadının uğursuzluğu, fitne ve düşmanlık bağlamında ele alınmakta, bu iki işlevin Şeytan'ın misyonu ile ayniyet arz etmesi sebebiyle, kadın, Şeytan'la özdeşleştirilmektedir. Üstelik bu yorumlara öyle bir genelleme havası hâkimdir ki, kadınların en hayırlıları bile, bu kapsamda muameleye tabi tutulmaktadır.” (s. 248) “Bu söyleme göre, hizmetçi konumunda bulunan köle erkekler hariç, erkekler için -ister literal anlamıyla, isterse tevil edilmiş uyumsuzluk anlamıyla olsun- hiçbir uğursuzluk ihtimali söz konusu değildir; onlar böyle bir yakıştırmadan berî olacak kadar ayrı bir dünyanın insanları; 'asıl' insanlardır. Bu sebeple Allah erkeklere, eşlerinin ve çocuklarının düşman olabileceklerini haber vermekte; Hz. Peygamber de, onları bekleyen en büyük fitneyi açıklayarak onları uyarmaktadırlar. Âlimler arasında ittifakla kabul edilen, varlıkların kendiliklerinden zarar veya fayda veremeyeceği inancına binaen, uğursuzlukla ilgili haberler ya -neshedildiği veya geçmiş dönemlerden haber verdiği tezi ile- olumsuzlanır, ya da -Allah'ın takdirinin tecellisi ile- bir anlamda olumlanırken; kadınların fitne oluşları ile ilgili durumun kendi iradeleri ile mi tecelli ettiği, yoksa Allah'ın takdiri ile mi olduğu konusuna netlik getirilme ihtiyacı hissedilmemiştir. Bu veri, apriori bir öncül olarak, doğruluğuna iman edilen kabullerdendir. Böyle bir kabulden sonra, prensip olarak uğursuzluğun gerçekliğini reddetmek bile kadın için bir çözüm değildir ki, Ayni'nin tavrında bunu görmüştük.” (s. 249)

Yukarıda geçen ifadeleri maddeler halinde değerlendirmek istiyoruz:

- a. Yazarın, 'kötülük, bela ve düşmanlık' olarak yorumladığı ve hem ayette¹² hem de hadis-i şerif'te geçen 'fitne' kelimesini ele almak istiyoruz. Çünkü Tuksal fitneyi, bildik anlamda 'düşmanlık ve fesatlık' olarak değerlendirmektedir. Oysa Arapça'da “فتنة” kelimesinin anlamı, “sağlam olanın çürüğünden ayrılması için altının ateşe sokulmasıdır.”¹³ Burada bir sınama söz konusudur. Yazarın ele almış olduğu ayette Cenab-ı Allah, kendilerinden kaynaklanacak şeyler dolayısıyla eş ve çocukları düşman diye isimlendirmiştir. Bir sonraki ayette ise Allah, “Mallarınız ve çocuklarınız sizin için ancak bir imtihandır; büyük mükâfat ise Allah'ın katındadır.”¹⁴ buyurmaktadır. Meâlen “imtahan” olarak geçen ifade, ayet-i kerîme'de “فتنة” kavramıyla yer almaktadır. İbn Kesîr'e (ö. 774/1373) göre bu ayette geçen fitne, mal ve evlâdın Allah tarafından kullarını denemek için verilmiş bir imtahan anlamında kullanılmıştır.¹⁵ Fitne kelimesinin ayetteki bu anlamı, rivayette geçen fitne kelimesinde de vardır. Zira kadının erkeğe fitne olması, onu Allah'ın yarattığı maksat üzere bulmaması demektir. Kadının Allah'ın yarattığı maksadın dışına taşmış, şeytanın hilelerine alet olmuş olarak görmesi, erkek için kontrolsüz bir güce karşı korumasız bırakır. Bu da erkek için fitnedir yani ağır bir imtihandır.

¹² Tegâbün, 64/14.

¹³ Râgıbel-İsfehâni, *Kur'ân Kavramları Sözlüğü*, 778.

¹⁴ Tegâbün, 64/15.

¹⁵ İmâdüddîn İsmâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî, *Tefsîrül'l-Kur'ân'l-'Azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed Selâme, Dâru Tayyibe, 1420/1999, 4: 42.

Erkek için imtihan olan bir şey kadın için de imtihandır. Bu rivayetdeki fitne olma durumu, yazarın değerlendirdiği gibi kadının penceresinden bakılıp uğursuz olma anlamından ziyade birbirlerinin imtihanı olarak aynı süreci yaşamaları şeklinde sonuç vermektedir. Nitekim hadisin lafzından ‘kadının uğursuz olduğunu’ çıkarmak genellemenin yol açtığı bir yanılgıdan ibarettir.

- b. Yazar’ın “onlar böyle bir yakıştırmadan berî olacak kadar ayrı bir dünyanın insanları ‘asıl’ insanlardır” şeklindeki ifadelerinin büyük bir iddia olduğunu söylemek durumundayız. Sözelimi burada ‘asıl insan’ yakıştırmasının erkeklere kim tarafından yapıldığı o kadar da açık değildir. Şayet yazar, şârihler tarafından böyle bir yakıştırma yapıldığını iddia ediyorsa bunun mesnetsiz bir iddiadan ibaret olduğu aşikârdır. Çünkü söz konusu şerhlerin hiçbirinden erkeğin üstün ve yüce, kadının ise aşağı ve uyumsuz bir varlık olduğunu çıkarmak mümkün görünmemektedir. Nitekim İbn Hacer bu rivayet için yaptığı yorumda, erkek merkezli bir tutumun aksine, hadiste kadınlarla ilgili fitnenin başka fitnelerden çok daha şiddetli bir fitne olduğunu belirtmektedir.¹⁶ Burada başka fitnelerin daha az şiddetli olmasından başka bir sonuç çıkarmak gerçeğe aykırı bir tutumdur.
- c. Yazarın, ‘...kadın, şeytan’la özdeşleştirilmektedir. Üstelik bu yorumlara öyle bir genelleme havası hâkimdir ki, kadınların en hayırlıları bile, bu kapsamda muameleye tâbi tutulmaktadır’ ifadesiyle, yüzyıllarca çeşitli ilimlerin yardımıyla hadislerin anlaşılmasına katkıda bulunmuş ve bu yöndeki ihtiyacı karşılamış olan şârihleri töhmet altında bıraktığını görmekteyiz. Zira kadınların en hayırlılarına bile böyle bir muamele ve yakıştırmada bulunan hiç kimsenin, İslâm’ın ana kaynaklarından biri olan hadisi bir kadından almayacağı aşikârdır. Oysaki İbn Hacer’in kadın hocalarının sayısının 55 olduğu araştırmalar neticesinde ortaya konulmuştur.¹⁷ Şârih ve sahabîlerin -birazdan zikredileceği üzere- kadınlar hakkında uğursuz ve şeytanî bir bakış açısına sahip olduklarını ifade etmenin, bir araştırmacı açısından ciddi bir sorun olduğunu belirtmek istiyoruz.

Yazar, kadının kocasıyla aralarındaki ihtilaflar ve yaşadığı tartışmaların neticesinde de kadının uğursuz -uyumsuz- bir varlık olarak tanımlandığını belirterek şunları kaydetmiştir: “66/Tahrîm, 1-5 ayetlerinde, Hz. Peygamber’in, eşlerinden bazılarını memnun etmek için, Allah’ın kendisine helal kıldığı birtakım şeyleri kendisine yasaklaması ve bazı eşlerinin Hz. Peygamber aleyhinde yardımlaşmaları konu edilmektedir. 33/Ahzab, 28-29 ayetlerinde ise, mütevazı bir şekilde yaşamayı ilke edinen Resulullah’a kendilerine daha iyi standartlarda bir hayat temin etmesi için baskı yapmaları sonucunda, müminlerin annelerine (*ummehât-ı mu’mînîn*) ya Peygamber eşi olarak bu şartlara razı

¹⁶ Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, *Fethu'l-Bârîbi-Şerhi Sahîhi'l-Buhârî*, Kâhire: Dâru'r-Reyyan li't-Turas, 1987, 9: 41.

¹⁷ Tahsin Kazan, *İbn Hacer'in Hadis Usulüne Getirdiği Yenilikler*. İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2018, 120.

olmak ya da boşanarak istedikleri gibi yaşamak seçenekleri arasında tercih yapma hakkı getirilmiştir.” (s.250) Bu ifadelerden sonra Tuksal, ayetlerde konu edilen hadiselerin ayrıntılarını nakleden rivayetlere yer vermiştir. Bu rivayetlerin arasında Câbir b. Abdillâh’tan (ö. 78/697) nakledilen, eşlerinin nafaka istekleri yüzünden Allah Rasûlü’nün onlardan 29 gün süreyle ayrılması ve tahyir ayetinin iniş sebebi de yer almaktadır. Rivayet şu şekildedir: “Cabir b. Abdillâh’tan nakledildiğine göre, o şöyle dedi: "Ebû Bekir (ö. 13/634) geldi ve Resulullah’tan (s.) izin istedi. (Bu sırada) insanları onun kapısında oturur vaziyette buldu; hiçbirisine girmesi için izin verilmemişti." (Cabir) dedi ki: "Ebû Bekir'e izin verildi ve içeri girdi. Sonra Ömer geldi, izin istedi, ona da izin verildi. Peygamber'i (s.), etrafında hanımları, suskun bir vaziyette oturur halde buldu." (Cabir) dedi ki: "Ömer: 'Resulullah'ı (s.) güldürecek bir şey söyleyeceğim.' dedi ve şunu söyledi: 'Ey Allah'ın Resülü! Keşke bntHarice'yi görseydin! Benden nafaka istedi, üzerine yürüdüm ve boğazına sarıldım!' (Bunun üzerine) Resulullah (s.) güldü ve 'Gördüğünüz gibi şu benim etrafında oturanlar da benden nafaka istiyorlar.' dedi. Ebu Bekir A'îşe'ye doğru kalktı ve boğazına sarıldı. Ömer de Hafsa'nın üzerine yürüyerek boğazına sarıldı. İkisi birden şöyle dediler: 'Resulullah'tan (s.) gücünün yetmediği şeyleri istersiniz (öyle mi)! (Â'îşe ve Hafsa): 'Allah'a yemin olsun ki, ondan gücünün yetmediği bir şeyi bir daha asla istemeyeceğiz.' dediler. Sonra (Resulullah) hanımlarından bir ay veya yirmi dokuz gün(lük bir süre için) ayrıldı. Sonra ona şu ayet indi: 'Ey Peygamber, eşlerine şöyle söyle ...onlardan iyi davrananlara büyük bir ecir vereceğiz." (Cabir) dedi ki: "(Resulullah) Â'îşe ile başladı, dedi ki: 'Ey Â'îşe! Sana bir şey arz etmek istiyorum, ailenle istişare edene kadar da (karar vermekte) acele etmemeni arzu ediyorum.' (Â'îşe): 'Nedir ey Allah'ın Resülü?' diye sordu. (Resulullah) ona ayeti okudu. Â'îşe: 'Senin hakkında mı ailemle istişare edeceğim ey Allah'ın Resülü? Tabii ki, Allah'ı, Resulünü ve ahiret yurdunu seçiyorum. Ve hanımlarından hiçbirine benim sözlerimi bildirmememi istiyorum.' dedi. (Hz. Peygamber): 'Onlardan hiçbirini, kendilerine söylediğim şeyler dışında benden bir şey istemedi. Allah beni insanlar üzerine zorlayıcı ve onların küçük düşmesini isteyici olarak göndermedi. Beni ancak öğretici ve müjdeleyici olarak gönderdi.' dedi.”¹⁸ (s.253)

Yazar rivayetin ardından şunları söylemektedir: “Önemli ölçüde kurgulama havasının sezildiği bu rivayette, Allah ve Peygamber'inden önce davranarak, naşizelik yapan kızlarını tehdit eden babaların tavırları ve bu tavırlar sonucunda Hz. Â'îşe ve Hafsa'nın nafaka istemekten vazgeçerek yola gelmesi dikkat çekici bir durumdur.” (s. 253) Biz burada rivayete değil, bir yaklaşım biçimine dikkat çekmek istiyoruz. Zira yazar 'kurgulama havası' tabiriyle, hem Allah Rasûlü'nü hem de Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'i zan altında bırakmaktadır. Nitekim bu izahıyla ilgili herhangi bir dayanak zikretmemesi bir tarafa, Allah Rasûlü'nün önceden Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'e kendisinin yapmayacak olduğu bir şeyi onun yerine yapmaları için tembih etmiş gibi îmada bulunmakta haktan uzak bir değerlendirmedir. Zira güzel ahlâkı tamamlamak için gönderilen Hz. Peygamber, (sav) bizzat yapmayı

¹⁸ Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi' es-San'ânî el-Himyerî, *el-Emâli fi âsâri's-Sahâbe*, thk. Mecdî es-Seyyid İbrahim, Kahire: Mektebetü'l-Kur'an, tsz. 60 H. No: 70.

kerih gördüğü bir şeyi dolaylı yoldan bir başkasına yaptırmazdı. Sözgelimi Allah Rasûlü'nün yirmi üç yılda insanlığa tebliğ ettiği dinin özeti mesabesinde olan Veda hutbesinde de kadınlar için şu önemli cümlelerine iktibas etmeyi uygun görüyoruz:

“Ey insanlar! Kadınların haklarını gözetmenizi ve bu konuda Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Sizin kadınlar üzerinde hakkınız, kadınların da sizin üzerinde hakları vardır.”¹⁹

Yazar, bir sonraki paragrafta şunları söylemektedir: “Peygamber hanımlarının ailevi işlerine müdahale etmek isteyen Hz. Ömer'e karşı gösterdikleri tutum ve tavırlar başka rivayetlerde de zikredilir: ‘(Ömer) dedi ki: “Â'îşe'nin yanına geldim. Ona 'Ey Ebû Bekir'in kızı! Tavırlarını Peygamber'e (s.) eziyet edecek dereceye mi vardırın?' dedim. O da bana şöyle karşılık verdi: 'Benden sana ne ey Hattab'ın oğlu? Sen git kendi ayıbınla uğraş!' Ömer dedi ki: '(Bunun üzerine) Hafsa bnt Ömer'in yanına gittim. Ve ona: 'Ey Hafsa! İşlerini Hz. Peygamber'i üzecek dereceye mi vardırın? Vallahi, Resulullah'ın (s.) seni sevmediğini bilirsin. Eğer ben olmasam, mutlaka seni boşamış olurdu.' dedim. Hafsa şiddetli bir ağlamaya (tutuldu).’²⁰ (s. 253-254)

Rivayete yer verdikten sonra yazar, Hz. Ömer için, ataerkil otoritenin tipik bir temsilcisi olduğunu belirtmektedir. (s.254) Yazar'ın kitapta ‘ataerkil’ kullanımı ve bu kavramla ilgili değerlendirmeleri dikkate alındığında, Hz. Ömer için böyle bir ifadeyi kullanması, onu bir noktada kadın aleyhtarı konumuna koyduğu anlaşılmaktadır. Şayet “Muvâfakât-ı Ömer” denilen ayetlerde görüşleri teyit edilen Hz. Ömer'in, tavırları nedeniyle onun kadın aleyhtarı olmak gibi İslâm ahlâk ve öğretilerine taban tabana zıt bir tutum içinde olduğunu kabullenecek olursak, Allah Rasûlü'nün onun hakkında söylemiş olduğu şu övgüyü göz ardı etmiş oluruz: “Allah'ın emirleri konusunda ümmetimin en kuvvetlisi Ömer'dir”²¹

Yazarın, Allah Rasûlü'nün çok evliliği üzerine yaptığı değerlendirme oldukça dikkat çekicidir: “Hz. Peygamber'in Â'îşe'ye gösterdiği özel düşkünlük sebebiyle cepheleşen hanımlarının “Ebû Kuhâfe'nin kızı hakkında adalet isteme” gerekçesiyle yaptıkları itirazlar veya sıranın Hz. Â'îşe'de olduğu ve Hz. Peygamber'in bütün hanımlarıyla birlikte onun odasında toplandığı bir akşam, Zeyneb'in elini tutması üzerine Hz. Â'îşe'nin itirazı gibi tavırlar genel olarak kıskançlık bağlamında değerlendirilse de, kadınların -böyle bir sistemde zaten oldukça küçülmüş olan- haklarına son derece etkin bir biçimde sahip çıkma gayretlerinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Tabii ki Hz. Peygamber'in böyle bir ortamda, oldukça zor bir duruma düştüğü açıktır.” (s. 254-255)

Burada cevabı aranması gereken bir soru vardır:

¹⁹ Bünyamin Erul, Vedâ Hutbesi. 2012. <https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi> (05.06. 2021 Tarihinde erişilmiştir).

²⁰ Müslim, “Talâk”, 30 (1470) II, 1105-1106.

²¹ Mustafa Fayda, Ömer. 2007. <https://islamansiklopedisi.org.tr/omer#1> 10.06. (2021 tarihinde erişilmiştir).

Yazarın, “kadınların böyle bir sistemde zaten oldukça küçülmüş olan hakları” yorumundaki söz konusu sistemden kastı nedir? Açıkça zikredilmemiş olsada öyle anlaşılıyor ki yazara göre Allah Rasûlü’nün çok eşli olması, eşlerine karşı bir haksızlık ve onları küçük düşürücü bir durumdur. Öncelikle belirtelim ki, çok evlilik hususunda Allah Rasûlü’nün özel bir durumu olduğu açıktır. Fakat konunun bütünlüğünü sağlamak amacıyla bu durumları açıklamaya lüzum görmemekteyiz. Nitekim burada üzerinde durulması gereken şey, Hz. Peygamber’in “Ümmü’l-Müminîn” vasfını taşıyan eşlerinin içerisinde buldukları duruma karşı dile getirilen olumsuz tavidir.

2. Kadının Değersizliğine Dair Rivayetler

Yazar bu bölümde, namaz kılanın önünden sütre olmaksızın geçildiği takdirde kişinin namazını bozacak olan varlıkları konu edinen rivayetleri değerlendirmektedir. Yazar parçadan bütüne mantığıyla, bu rivayetleri ele almadan önce, “Namaz Kılan Kişinin Önünden Geçilmesi Sorunu” ve “Namaz Kılan Kişinin Önüne Sütre Konulması Tavsiyesi” adı altında iki müstakil başlık oluşturmuştur. Yazarın, kitabın geneline yansıyan bu tutumu, bilimsel bir araştırma meydana getiren araştırmacı için takdire şayandır.

2.1. Namaz Kılan Kişinin Önünden Geçilmesi Sorunu

Yazar burada, Allah Rasûlü’nün hanımları ve sahabenin rivayet etmesiyle, bizzat kendi uygulamasının namaz kılan kişinin önünden geçme, yatma gibi fiillerin kılınan namaza bir zarar vermeyeceği şeklinde olan uygulamaları değerlendirmektedir.

“İbn Abbas’tan rivayet edildiğine göre o şöyle demiştir: Ben, dişi merkebin üzerinde Fadl’ın redifi (ihtiyat askeri) idim. Resulullah Mina’da ashâbı ile namaz kılarken geldik ve merkepten inerek safa dâhil olduk. Merkep onların önünden geçti ve namazlarını bozmadı.”²²

Yazar rivayeti zikrettikten sonra şunları söylemektedir: “Bu iki rivayet -birazdan Hz. A’îşe (ö. 58/677) rivayetlerinde de görüleceği üzere- sadece Hz. Peygamber’in herhangi bir uygulamasından haber vermek için varid olmuş gibi görünmemektedir. Adeta, bu rivayetlerde Hz. Peygamber’e hadis rivayeti yoluyla atfedilen bir hükme kendi kişisel tecrübelerini aktararak itiraz etme ve bu anlayışın Hz. Peygamber’e isnad edilmesini engelleme tavrı sergilenmektedir. Hz. Peygamber’in hanımları ve en yakın arkadaşları hayattayken, namaz uygulamaları hakkında birtakım tartışma yaratan meseleler ortaya atılmış görünmektedir.” (s. 263)

Yazarın bu ifadeleri ele alındığında, sahabenin kişisel tecrübelerini aktararak itiraz etme süreci rivayetlerin hiçbirinde açıkça yer almamaktadır. Oysa Buhâri’de yer alan bir rivayete göre Hz. Âişevalidemiz’in bazı sahâbîlere itirazı açıkça yer almaktadır: “Hz. Âişe’nin yanında namazı bozan şeyler arasında köpek, eşek ve kadın zikredilince şöyle dedi: “Bizi eşeklere ve köpeklere mi benzettiniz? Allah’a yemin ederim ki, ben Resulullah’ın önünde, sedirin üzerinde yattığım halde onun

²² Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd) et-Tirmizî, *Sünen*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir ve Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Mısır: Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, 1395/1975, “Salât”, 135.

hala namaz kıldığını gördüm. Bazen ihtiyacım oluyor, Resulullah'ı rahatsız etmemek için oturmak istemiyordum ve ayakları arasından çıkıyordum.”²³ İtiraz kâbilinde değerlendirip bölümüne dâhil ettiği rivayetlerin hiçbirinde itirazın açıkça yer almaması, yazarın iddiasının mesnetsiz olduğunu göstermektedir.

2.2. Namaz Kılan Kişinin Önüne Sütire Konulması Tavsiyesi

Yazarın -önceki bölümde de ele almış olduğumuz- şerh edebiyatı ve şârihlerle alakalı ifadelerine bakıldığında sanki şârihler, istedikleri hükümleri rivayetler aracılığıyla ortaya çıkarmışlardır. Nitekim yazarın şu sözleri bu iddiamızı kanıtlar niteliktedir: “Abdullah b. Abbas'tan gelen ve Zuhri'nin (ö. 124/742) Veda Hacı veya Mekke'nin fethedildiği gün olarak tarihlendirdiği rivayetteki sütresiz uygulama ile zikrettiğimiz diğer rivayetlerdeki sütrelî uygulama, birbirinden farklı, hatta zıt konumlardadır. Ancak, hadis otoritelerinin hemen tamamının sütrenin gerekliliğini benimsemiş olduklarını gösteren bab başlıkları ve şârihlerin de bu yöndeki görüşleri neticesinde, bu rivayetler arasındaki çelişkinin giderilmesi için bazı yorumlar yapılmıştır.” (s. 264) Burada şârihlerin zıt konumda olan rivayetleri salt kendi görüşlerine göre yorumlamaları iddiası dikkat çekmektedir. Oysa hadis edebiyatı şârihleri tarafından, İslâm şeriatı hususunda, özellikle hadislerin şerhi konusunda çok derin ve titiz çalışmalar yapıldığı bilinen bir husustur.²⁴ Şârihlerin, hadisleri asıl anlamından çıkarıp kasıtlı bir şekilde hükmünü değiştirebildiklerini ima etmek, insaf sınırlarını aşan bir değerlendirmedir.

2.3. Namazı Bozan Varlıklar: Eşek, Köpek ve Kadın

Yazar, ilgili rivayetleri zikrettikten sonra şu değerlendirmelerde bulunmaktadır: “Böylece, kadının eşek ve köpek gibi, literatürde aşağılanan bazı hayvanlarla aynı kategoride değerlendirilme durumu da bir meşruiyet kazanmış olmaktadır. Kadını bu konuma düşüren sebep, erkeklerin akıllarının karışmasına sebep olan 'baştan çıkarıcı cazibe' olarak zikredilse de, Hz. Â'îşe'nin itirazlarında dile getirdiği "Size göre kadın kötü bir mahlûktur." ifadesinin ortaya koyduğu cahilî/örfi cinsiyetçi kalıp yargıların, dini literatürdeki yansımalarını ve buraya sızma yollarını tespit etmek açısından önemlidir.” (s. 274)

“Böylece, fiilî uygulamaları yansıtan bir kısım rivayetler tarafından yalanlansa da, kadın hakkındaki olumsuz söylem etkisini sürdürmeye devam etmiştir. Ancak İslam'ın öz itibarıyla insanlığa en büyük hediyesi olan ontolojik değer eşitliği, kadının da en tabii haklarından biridir. Bu hakların hem teori bazında teslim edilmesi, hem de pratik alanda işlevsel kılınması, pek çok açıdan geçmiş kuşaklardan daha şanslı ve daha sorumlu bir konumda bulunan çağımız Müslümanlarının önünde, tarihî bir görev olarak durmaktadır.” (s. 275)

²³ Buhâri, “Salât”, 105.

²⁴ İsmail Lütü Çakan, *Hadis Edebiyatı; Çeşitleri - Özellikleri Faydalanma Usulleri*. İstanbul: İFAV Yayınları, 2015, 191.

Yazarın Hz. Âişe'ye nispet ettiği "Size göre kadın kötü bir mahluktur" ifadelerini hiçbir kaynağa başvurmadan zikretmesi, ilmi açıdan kusurlu bir durumdur. Çünkü yazarın "cinsiyetçi kalıp yargıları" ifadesini, Hz. Âişe'ye atıfta bulunması, bir anlamda kendi düşüncelerine dayanak sağlamaktadır. Kaldı ki taradığımız kaynaklarda Hz. Âişe'ye nispet edilen böyle bir rivayet bulunmamaktadır.

Konuyla ilgili rivâyetlerin zahirinden hareket edenler, namaz kılanın önünden geçen çeşitli varlıklar sebebiyle namazın bozulacağını ifade ederlerken, makâsıdı dikkate alanlar, böylesi bir durumda namazın bozulmayacağını ancak ibadetten alınacak sevabın azalacağını belirtmişlerdir. Dolayısıyla 'kadının değersizliğine' bir vurgu yaparak yazar, isabetli bir değerlendirmede bulunmamıştır. Ayrıca söz konusu beyanlardan amacın, Hz. Peygamber'in namazı hiçbir şeyin bozmayacağına ilişkin beyanları ve cumhûrun bu yöndeki görüşleri de dikkate alınarak, namaz kılan kimsenin önünden herhangi bir şeyin geçmesi halinde namazın bozulmayacağı belirtilmelidir.²⁵

Yazarın ele almış olduğu rivayetlerde kadının olumsuzlanması lafzen mümkün gözükmektedir. Hz. Peygamber'in "Ben, ancak güzel ahlâkı tamamlamak üzere gönderildim."²⁶ buyurarak İslâm dinini algılama ve yaşamadaki temel prensibin, güzel ahlâklı olmak olduğunu belirtmektedir. Nitekim bu güzel ahlâkın kapsamında yer alan bir hususta; İslâm'a göre kadının, kulluk ve insanlık değeri bakımından erkeğe eşit bir insan olması, yaratılış bakımından ise, erkek kadar kâmil insan olma kabiliyetine sahip olmasıdır. Yazarın, "kadının eşek ve köpek gibi, literatürde aşağılanan bazı hayvanlarla aynı kategoride değerlendirilme durumu da bir meşruiyet kazanmış olmaktadır" değerlendirmesini kabul edecek olursak, bahsetmiş olduğumuz 'güzel ahlâk' nitelemesi ile bu yorum arasında bir zıtlık olduğundan, büyük bir çelişkiye düşmüş oluruz. Fakat şunu da belirtmemiz gerekir ki, pratikte Müslümanların, İslâm'ın tüm öğretilerinde olması gerektiği gibi, her iki cinse de bahsetmiş olduğu ontolojik değer eşitliğini işlevsel kılması için çaba sarf etmesi gerekmektedir.

Sonuç

Kadının sosyal, kültürel, dinî ve ailevî hayattaki yeri hususunda Allah Rasûlü'nden rivayet edilen birçok hadis bulunmaktadır. "Kadın Karşıtı Söylemin İslâm Geleneğindeki İzdüşümleri" adlı kitabında Hidayet Şefkatli Tuksal, kadın konusunda olumsuz söylem içeren hadislerdeki bu söylemlerin pratikteki izdüşümlerinin ataerkil gelenekten beslendiğini savunmaktadır. Yazar kitap boyunca kadın hakkındaki yerleşik değer yargılarının hadisleştirilmesi üzerinde durmuş olup, bu bağlamda yer yer sahabîlerin, şârihlerin ve âlimlerin değerlendirmelerini tenkit etmiştir. Kitabın dikkat çekici bir özelliği olarak Tuksal, hadisleri sahih/mevzu olarak değerlendirmemiş ve sened üzerinde herhangi bir rical tenkidi yapmamıştır. Bu da onun hadisleri salt anlam bakımından ele aldığını göstermektedir.

²⁵ Fatih Mehmet Yılmaz, Namaz Kılanın Önünden Çeşitli Varlıkların Geçmesine Dair Rivâyetlerin Sened ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi, *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 2018, c. 10, sayı:4 s. 1448.

²⁶ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *Müsned*, Şuayb el-Arnaût vd., Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1421/2001, 14:513.

Dördüncü bölümde yazar, kitabın diğer bölümlerinde de olduğu gibi, önce rivayetle ilintilendirilebilecek konuları başlıklar halinde okuyucuya sunmaktadır. Bu durum, konu bütünlüğünün sağlanması açısından elzemdir. Yazar, incelemeye tabi tuttuğu “kadının uğursuzluğunu ve değersizliğini” ifade eden rivayetlerin, Hz. Peygamber’den sadır olmadığını, yüzyıllar boyunca benimsenen ataerkil otoritenin rivayetler aracılığıyla bu söylemlerine dayanak oluşturduğunu iddia etmektedir. Nitekim yazar kitap boyunca ele alıp eleştirdiği tüm rivayetlerin Hz. Peygamber’in sözleri olmadığını ispat etmeye çalışmaktadır. Fakat -okuyucu tarafından bakıldığında- rivayetleri, sahîh hadisleri tasnif edip eserine alan Buhârî ve Müslim’den kaynak göstermesi sebebiyle, yazar bu söylemlerin Allah Rasûlü’nden rivayet olunmadığını delillendirmemektedir. Kanaatimize göre yazar, ele aldığı rivayetleri sened tenkidi yapmış ve Allah Rasûlü’nün hangi durum ve ortamda bu ifadeleri kullandığını değerlendirmiş olsaydı, eser nihai amacına ulaşmış olurdu. Dolayısıyla yazarın değerlendirmelerinin, öznel bir tepkiden ileri gitmediği görülmektedir.

BOOK REVIEW

There have been various debates in terms of the social, legal and economic position of women in Islamic societies until today. As a result of these discussions, it is seen that many studies have been carried out on women and several books have been published. Within the scope of this research area, there are also studies on the rumors that constitute the material for the formation of anti-women discourses. One of these studies is Hidayet Şefkatli Tuksal's "The Projections of Anti-Women Discourse in the Islamic Tradition". This work is considered one of the most comprehensive books in its field published since 1999. In this study, Hidayet Şefkatli Tuksal has put forward the projections of the anti-women discourse in the Islamic tradition from a historical perspective, and deals with some rumors that can form a basis for these discourses. The author argues that the practical projections of these discourses in the ḥadīths that contain negative discourse on women are fed by the patriarchal tradition. In this study, the evaluations of the author on the 'bad luck' of women will be analyzed in terms of content and information, from the two parts about the bad luck and worthlessness of women, which are mentioned in the fourth part of the work. In the second part, we will also discuss the ḥadīths about the 'worthlessness' of women in detail.

Key Words:

Ḥadīth, Evaluation, Women, Anti-women, Patriarchal, Bad-luck, Worthlessness

تعريف بكتاب

كانت هناك نقاشات مختلفة في المجتمعات الإسلامية من حيث الوضع الاجتماعي والقانوني والاقتصادي للمرأة الى يومنا هذا. ونتيجة لهذه المناظرات تتبين انه تم اجراء العديد من الدراسات حول المرأة وتم نشر الكتب. هناك أيضًا دراسات حول الإشاعات التي تشكل مادة لتشكيل خطابات مناهضة للمرأة. ومن بين هذه الدراسات كتاب هدايت شفتلي توكسال بعنوان "إسقاطات الخطاب المعادي للمرأة في التقليد الإسلامي". يعتبر هذا العمل من أكثر الكتب شمولاً في مجاله والذي تم نشره منذ عام 1999. في هذه الدراسة ، طرحت هداية شفتلي توكسال توقعات الخطاب المعادي للمرأة في التراث الإسلامي من منظور تاريخي ، وتناولت بعض الشائعات التي يمكن أن تشكل أساساً لهذه الخطابات. يجادل المؤلف بأن الإسقاطات العملية لهذه الخطابات في الأحاديث التي تحتوي على خطاب سلبي عن المرأة يغذيها التقليد الأبوي. في هذه الدراسة ، سيتم تحليل تقييمات المؤلف حول "سوء الحظ" لدى النساء من حيث المحتوى والمعلومات، من الجزأين حول سوء حظ النساء وانعدام قيمتهن ، والمذكورين في الجزء الرابع من العمل. في الجزء الثاني ، سناقش أيضًا الأحاديث حول "عدم قيمة" المرأة بالتفصيل. في هذا السياق ، سيتم إجراء بحثنا من خلال تحليل الروايات المقتبسة من العمل.

الكلمات المفتاحية:

الحديث، تقييم، المرأة، ضد المرأة، الأبوية، حظ سيء، التفاهة

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, EbûAbdillâhAhmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, Müsned, Şuayb el-Arnaût vd., Beyrut: Muessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail.el-Câmiu's-sahîh.Riyâd: Dâru's-Selâm, 2000.
- Çakan, İsmail Lütfi. Hadis Edebiyatı; Çeşitleri - Özellikleri Faydalanma Usulleri. İstanbul: İFAV Yayınları, 1995.
- Çelebi, İlyas. Uğursuzluk. TDV İslâm Ansiklopedisi, 2012.
- Râgıb el-İsfahânî, Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal.el-Müfredât /Kur'ân Kavramları Sözlüğü. Çeviren Abdülbaki Güneş ve Mehmet Yolcu. İstanbul: Çıra Yayınları, 2010.
- Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî.Sünen, thk. Muhammed MuhyüddînAbdulhamîd, Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, ts.
- Erul, Bünyamin. Vedâ Hutbesi. 2012. <https://islamansiklopedisi.org.tr/veda-hutbesi> (2021 tarihinde erişilmiştir).
- Fayda, Mustafa. Ömer. 2007. <https://islamansiklopedisi.org.tr/omer#1> (2021 tarihinde erişilmiştir).
- İbn Hacer, Ebü'l-FazlŞihâbüddînAhmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî. Fethu'l-Bârî bi-Şerhi Sahîhi'l- Buhârî, Kâhire: Dâru'r-Reyyan li't-Turas, 1987.
- İbn Hanbel, Ahmed Muhammed (241/855), MusneduAhmedibnHanbel I-VI, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- İbn Kesîr, İmâdüddînismâîl b. Şihâbiddîn Ömer b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Kaysî el-Kureşî.Tefsîrü'l-Kur'ân'l-'Azîm, thk. Sâmî b. Muhammed Selâme, Dâru Tayyibe, 1420/1999.
- Kazan, Tahsin. İbn Hacer'in Hadis Usulüne Getirdiği Yenilikler. İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2018.
- Kesgin, Salih. “(Hastalıkta) Bulaşıcılık Yoktur’ Hadisinin İsnad ve Metin Açısından Tahlili”. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2014.
- San'ânî,EbûBekrAbdürrezzâk b. Hemmâm b. Nâfi'el-Himyerî. Emâlî fî âsâri's-Sahâbe. thk. Mecdî es-Seyyid İbrahim, Kahire: Mektebetü'l-Kur'an, tsz.
- Muslim, Müslim b. el-Haccâc b. Müslim el-Kuşeyrî, Sahihu Muslim (el-Musnedu's-sahih) I-III, tahk. Muhammed Fu'ad Abdülbaki, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992.
- Tirmizî, Ebûİsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre (Yezîd). Sünen. thk. Ahmed Muhammed Şâkir ve Muhammed Fuâd Abdülbâkî, Mısır: Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, 1395/1975.
- Yılmaz, Fatih Mehmet. «Namaz Kılanın Önünden Çeşitli Varlıkların Geçmesine Dair RivâyetlerinSened ve Metin Yönünden Değerlendirilmesi.» e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi 10, no. 4 (22) (Aralık 2018): 1416-1454.